

• اعاده حیثیت

+ تعریف اعاده حیثیت

+ تعریف جرم افترا

+ اقسام جرم افترا

+ تدقیق در ماده ۶۹۷ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات)

+ رسیدگی به جرم افترا چگونه است؟

تعریف اعاده حیثیت

عبارت اعاده حیثیت که بین عرف عام مردم مورد استفاده قرار می گیرد در عرف خاص اصحاب حقوق کاربرد ندارد. اعاده حیثیت که در عرف عام و بین مردم مورد استفاده قرار می گیرد همان جرم افترا است که مقنن در ماده ۶۹۷ قانون مجازات اسلامی کتاب تعزیرات آن را جرم انگاری کرده است.

در جامعه بسیار عبارت اعاده حیثیت را می شنویم. زمانی که فردی از فرد دیگر شکایت می کند و فردی که از نظر شاکی متهم است و خود را بی گناه می داند در پاسخ می گوید شکایت اعاده حیثیت می کنم. با دقت در ماده ۶۹۷ و تعریف جرم افترا در می یابیم که منظور از اعاده حیثیت همان جرم افتراست.

تعریف جرم افترا

افترا در اصطلاح حقوقی عبارت است از این که فردی جرمی را به دیگری نسبت بدهد و قادر به اثبات آن نباشد. نوع دیگری از افترا هم وجود دارد و آن افترای عملی است بدین صورت که فردی آلات و ادوات جرم یا وسایلی که ممکن است فرد را در مظن اتهام قرار دهد در منزل یا وسایل یا محل کار فرد دیگر پنهان کند تا با پیدا شدن آنها فرد در مظن اتهام قرار گیرد.

اقسام جرم افترا

همانطور که در بالا اشاره شد افترا خود به ۲ قسم تقسیم می شود:

۱. افترای قولی: افترای قولی در ماده ۶۹۷ قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم جرم انگاری شده و آن نسبت دادن مستقسم و صریح جرم به دیگران به صورت لفظ یا نوشته یا نطق است که در حالت مدنظر (اعاده حیثیت) فرد شاکی شکوائیه خود را به صورت نوشته به مقام قانونی تسلیم کرده است.

ماده ۶۹۷ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات:

هر کس به وسیله اوراق چاپی یا خطی یا به وسیله درج در روزنامه و جرائد یا نطق در مجامع یا به هر وسیله دیگر به کسی امری را صریحاً نسبت دهد یا آن‌ها را منتشر نماید که مطابق قانون آن امر جرم محسوب می‌شود و نتواند صحت آن اسناد را ثابت نماید جز در مواردی که موجب حد است به یک ماه تا یک سال حبس و تا (۷۴) ضربه شلاق و یا یکی از آنها حسب مورد محکوم خواهد شد.

تبصره - در مواردی که نشر آن امر اشاعه فحشا محسوب گردد هر چند بتواند صحت اسناد را ثابت نماید مرتکب به مجازات مذکور محکوم خواهد شد.

۲. افترای فعلی: افترای فعلی که در بالا به صورت خلاصه تعریف شد در ماده ۶۹۹ قانون مجازات اسلامی کتاب پنجم توسط مقنن جرم انگاری شده است و آن زمانی است که مفتری (فردی که قصد اتهام به دیگران را دارد) به قصد متهم کردن دیگران ابزار و وسایل جرم را در منزل یا محل کار یا ویابل او مخفی می‌کند تا مقدمات تعقیب جزایی فرد را فراهم آورد تا مقدمات تعقیب جزایی فرد را فراهم آورد و وی را در مظن اتهام قرار دهد.

ماده ۶۹۹ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات:

هر کس عالماً عامداً به قصد متهم نمودن دیگری آلات و ادوات جرم یا اشیایی را که یافت شدن آن در تصرف یک نفر موجب اتهام او می‌گردد بدون اطلاع آن شخص در منزل یا محل کسب یا جیب یا اشیایی که متعلق به او است بگذارد یا مخفی کند یا به نحوی متعلق به او قلمداد نماید و در اثر این عمل شخص مزبور تعقیب گردد، پس از صدور قرار منع تعقیب و یا اعلام برائت قطعی آن شخص، مرتکب به حبس از شش ماه تا سه سال و یا تا (۷۴) ضربه شلاق محکوم می‌شود.

- افترای عملی از موضوع بحث حاضر خارج است.

تدقیق در ماده ۶۹۷ کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات)

در این قسمت قصد داریم با دقت در این ماده قانونی ارکان جرم افترای قولی را بیان کنیم.

۱. مفتری باید جرم را صریح و واضح به دیگری نسبت بدهد مثلاً اگر اینگونه شکایت خود را بیان کند که سرقت انجام شده کار یکی از اعضای خانواده است از موضوع این ماده خارج است.
۲. مفتری باید با انگیزه وارد کردن ضرر و زیان و هتک حیثیت؛ آن جرم را به دیگری نسبت بدهد یعنی باید با سوءنیت این عمل را انجام بدهد.
۳. آن امر پوچ و واهی باشد و از اوضاع و احوال نتوان فرد را در مظن اتهام قرار داد. مثلاً اتهام سرقت به فرد ولگرد که به سرقت هم شهرت دارد و شواهد ابتدایی هم دلیل بر توجه اتهام به این فرد است امری واهی نبوده هرچند که بی گناهی شخص ولگرد اثبات شود
۴. مفتری نتواند درستی ادعای خود را در مرجع قضایی صلاحیتدار اثبات کند. عبارت «و نتواند صحت آن را در دادگاه اثبات نماید» نقطه کلیدی این ماده قانونی است. در صورت اثبات جرم ادعای شاکی اثبات شده و در مرحله ادعا و تهمت باقی نمی ماند.
۵. انتشار شرط زیربنایی این جرم است. در واقع اگر کسی متنی حاوی انتساب جرم یا شکوائیه ایی تهیه کند و نزد خود نگاه دارد و آن را منتشر نکند یا به دادسرا ارائه ندهد مرتکب جرم افترا نشده است.
۶. افترا وقتی محقق است که مفتری جرمی را صریحاً به فرد دیگر نسبت دهد. مقنن تعریف جرم را در ماده ۲ قانون مجازات آورده است.
ماده ۲ قانون مجازات اسلامی:
هر رفتاری اعم از فعل یا ترک فعل که در قانون برای آن مجازات تعیین شده است جرم محسوب می شود.
بنابراین نسبت دادن اعمال خلاف هنجار یا خلاف ادب جرم تلقی نمی شوند.

۷. چنانچه جرم افترا ثابت شود و مفتري نتواند ادعاى خود را اثبات کند مستحق كيفر است كه مقنن در ماده ۶۹۷ برای مفتري حبس از يك ماه تا يك سال يا تا ۷۴ ضربه شلاق پيش بينى شده است.

○ اگر كسى از روى خشم و عصبانيت به ديگرى بگويد دزد و كلاهبردار موضوع جرم توهين است و نه افترا.

۸. در ماده ۶۹۷ قانون مجازات اسلامى عبارت «جز در مواردى كه موجب حد است» آورده شده است. منظور مقنن معاف بودن اينگونه موارد از كيفر نيست بلكه منظور اين است كه اين موارد داراى مجازات بيان شده و حد تعيينى شارع هستند و نه تعزير مقرره مقنن در اين ماده. مثل قذف(اتهام زنا يا لواط به ديگرى)

رسيدگى به جرم افترا چگونه است؟

در گذشته رويه به اين صورت بوده است كه هرگاه شخصى جرمى را به ديگرى منتسب ميكرده ابتدا تعقيب نمى شده بلكه اول به ادعاى او رسيدگى مى شد و در صورت عدم اثبات جرم و صدور حكم برائت از دادگاه يا قرار منع تعقيب از دادسرا فرد مى توانسته از فرد مفتري تحت عنوان افترا شكايت كند. رويه اى كه با تصويب قانون كتاب پنجم قانون مجازات(تعزيرات) در سال ۱۳۷۵ شكل گرفته است به صورت است كه مفتري عليه(شخصى كه جرم به او نسبت داده شده) قبل از اين كه به جرم او رسيدگى شود مى تواند از مفتري شكايت كند. در اين صورت مفتري به دادگاه احضار شده و اسناد و مدارك صحت گفته خود را به دادگاه تسليم ميكند. اگر دادگاه پس از بررسى اسناد و مدارك گفته مفتري را صحيح و موثق دانست حكم برائت مفتري را صادر ميكند.

● شايدان ذكر است كه رويه اول تبعيت و اقبال بيشترى بين قضات دارد و طرز بيان مقنن در ماده ۶۹۷ باعث بوجود آمدن رويه دوم شده است.